

AYDINLIK

Sayı: 9

İçtimaî, terbiyevî, edebî aylık mecmuadır

20 Eylül 922

Münderecat

Halkçılığa Dair Mülâhazat

Şefik Hüsnü

Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Vaziyeti

A. C.

Nereye Gidiyorsun?

Ahmet

Sendika Meseleleri

Sadrettin Celal

Millî İktisat

Müfit Ahmet

Tolstoy

Şevket Aziz

Hiçbir Yerin Hikâyeleri

Leman Sadrettin

Dâhilî Şuûn: [Anadolu Muzafferiyeti – Tramvay Amelesi Ne Haldedir? Tuğla Harmanları Amelesinin Vaziyeti]

Haricî Şuûn: [Patronların Umumî Hücumu – Havre Grevi]

İdarehane: Babıali Caddesi'nde 71 numara

Tevzi mahalli: Babıali Caddesi'nde Çiftçi Kütüphanesi

Fiyatı 10 kuruştur.

Şehzadebaşı: Evkaf-ı İslamiye Matbaası

1338

HALKÇILIĞA DAİR MÜLAHAZAT

[sayfa boş bırakılmış]

Doktor

Şefik Hüsnü

TÜRKİYE’NİN İKTİSADÎ VE İÇTİMAÎ VAZİYETİ

İstanbul Amele Teşkilatlarının Birliği Konferansı’nda, Türkiye’nin iktisadî ve içtimaî vaziyetine dair verilen raporun birinci kısmını bundan evvelki sayımızda neşretmiştik. Bu sayımızda da mabadını dercediyoruz:

Türkiye’de proletaryanın vaziyeti fevkalade sefilânedir. Türkiye gibi iktisaden geri kalmış ve yarım müstemleke halinde bulunan memleketlerde umumiyetle işçilerin vaziyetleri müterakki memleketlere nazaran daha çok fecidir. Burada işçi hemen hemen her türlü koruyucu ve müdafaacı teşkilatlarla kanunlardan tamamen mahrum, kapitalistlerin, müteşebbislerin ve takım takım sermayedar gruplarının bî-rahmâne soygunlarına maruzdur. Sermaye ve onun temettüü, bu gibi memleketlerde her şeyin fevkinde tutulur. İşin ve onu yapanların i’rabda mahalleri yoktur. Onlar istenildiği kadar ve istenilen şerait altında çalıştırılabilirler. Fevka’l-had gayr-ı müsait ve fena şerait-i sıhhiye içinde 10-12 saat çalışmak mecburiyetindedirler. Ücretler ihtiyaçlarına tekabül etmek için değil, belki ölümle hayat arasında, fakat herhalde birinciye daha yakın bir mevkide bulundurulabilmeleri ve tekrar işe sürülebilmeleri için verilir.

Münakalat vesaitinde, mevadd-ı gıdaiye ve ziraiye sanayiinde, maden ocaklarında, inşaat, liman tanzifat ve ilh. gibi kısımlarda çalışan bu işçilerin ücretleri arasında büyük farklar vardır. Harpten evvel işçi ücretleri 12-25 kuruş arasında tehalüf ediyor ve son yüksek ücretler ancak mahdut ve ender işçilere nasip oluyordu. Harbin ilk senelerinde hiç değişmeyen bu ücretler, harbin üçüncü senesinde 50-70 kuruşa kadar yükselmiş idi. Bugünkü ücretler 50 kuruştan başlayarak 100 kuruşa kadar yükselmekte ve mahdut bir kısım – tramvay işçileri gibi – 120 kuruş almakta, ender bazı ustaların ücretleri de 200 kuruşa kadar çıkmaktadır. Binaenaleyh bugünkü ücretler vasatî olarak 75 kuruş kabul edilebilir. Bugünkü ücretler ile harpten evvelki ücretler mukayese edilince asgarî ücretlerde 5, vasatî ücretlerde 4,5 ve diğer daha yükseklerinde de 6 misli bir tereffü görülür. Ayda 24 iş günü olduğuna nazaran bir işçinin vasatî kazancı 1800 kuruştur. 4 nüfusluk bir ailenin asgarî ihtiyaçlarına tekabül eyleyen miktar ise bunun pek çok fevkindedir. Harpten evvel 500 kuruşla temin edilebilen asgarî bir hayat bugün 5714 kuruşla ancak temin edilebileceğine göre bir işçinin bu asgarî hayata erişebilmesi için şimdiki kazancından ayda 4194 ve günde 174,5 kuruş fazla kazanmak mecburiyetinde bulunduğu tahakkuk eder.

Umum işçilerin % 15-20’sini teşkil eden kadınların ücretleri daha fecidir. 20-25 kuruş ücret alan işçi kadınların mahdut bir kısmı, Reji tütün fabrikaları gibi, 50-60 kuruş alabilmektedir. Bunların ücretleri erkeklerin aldığı ücretlerin nısfını tecavüz etmiyor. Birçoklarında da ancak 1/4 üne balığ olabiliyor. Gençler kuvvetine gelince çalışıcı kuvvetlerin takriben % 15’ini teşkil eden bu kısım fabrikalardan fazla küçük sanayide, el işçiliğinde ve buna mümasil sanayide amansız bir soyguna maruzdurlar. Şimdi çıraklar birinci altı ay zarfında haftada 100-200 kuruş ücret almakta ve bu vadeden sonra gündelikleri 50 kuruşa kadar yükselmektedir. Bunların ücretleri de hiçbir zaman büyüklerin aldıkları ücretlerin üçte birini

tecavüz etmiyor. İhtiyacat-ı zaruriye ile işçi kazançları arasındaki muazzam fark, işçilerden binlercesinin aylarca ücretlerini alamamaları ve muazzam bir sınaî ihtiyat ordusunun mevcudiyeti derin bir sefalet doğurmuştur. Binlerce işçi, patronları otomobillerde gezer, barlarda ve dans salonlarında safa ile meşgul olurken; açlıktan titreyen bacaklarıyla soyguncularının lütfen verdikleri sürümsüz emtiayı dükkân dükkân, kapı kapı dolaştırarak yok pahasına vermek suretiyle ancak bir kuru ekmek temin etmektedirler.

[*üç satır boşluk*]

Bu derin sefaletin tabiatıyla icap ettirdiği noksanî-i gıda beşeriyetin şimdiye kadar tanıdığı binlerce hastalıkların bu mazlum sınıf arasında bütün dehşetleriyle icra-yı tahribat eylemesine meydan vermektedir. Her gün biraz daha çoğalan bu derin sefaletin en canlı ifadesi Sıhhiye Dairesi'nin muntazaman neşrettiği vukuat-ı sıhhiye istatistikleridir. Biri birini takip eden yangınların sokaklara döktüğü yüz binlerce harikzede bu vaziyet-i feciayı büsbütün had bir devreye sokmaktadır. Ekmek meselesi de sefalet ve işsizlikte büyük bir rol oynadığı için bugün işçi sınıfını pek sıkı bir surette alakadar etmektedir. Evvela: hiçbir taraftan mümanaat ve muhalefet görmeyen muhtekirler ekmeği pek pahalı satmaktadırlar. Birbirleri arasındaki rekabet sevkiyle narh fiyatlarından iki üç kuruş aşağı fiyatla bazı sermayedarının ekmeğe sattırmaları bunun daha ucuz satılmasına imkân olduğunu gösterir.

Saniyen ekmeğe yapılacak mevaddın doğrudan doğruya un halinde ithali, İstanbul'un en mühim bir sanayi şubesini teşkil eden değirmenciliğin harabîsini, değirmenlerin kapanarak binlerce işçinin işsiz kalmasını intaç etmektedir.

İşsizlik bütün işçi sınıfını düşündürecek ve tehdit edecek bir mahiyet kesbetmiştir. Mütareke ile beraber başlayan bu müthiş afet bugün muhtelif amillerin tesiriyle en had devresine girmiş bulunuyor. 920 senesinde doklarda çalışan 400 işçinin grevleri hatırlarda olduğu veçhile iş arayan ve hemen hepsi muallim 1500'ü mütecaviz işçinin müracaatıyla kırılmış ve yine geçen sene bir mağaza satıcılığı için talep edilen 15 satıcılığa 200 kişi müracaat eylemiştir. Emperyalist gayelerin sevkiyle Anadolu'ya giren ve bir medeniyet götürdüğünü iddia eden Yunan soyguncularının masum ve mazlum kanıyla boyanmaktan büyük bir gurur duyan süngüleri önünden kaçarak buraya dolan hân mânları söndürülmüş yoksul, aç ve çıplak yüz binlerce yarım proleter muhacirler bu levha-i sefaleti büsbütün feci kılmaktadır.

[*üç buçuk satır boşluk*]

Bu suretle zabıta vukuatı, münhasıran bu iktisadî zaruretlerin neticesi, çoğalmakta ve polis kuyudat ve istatistikleri her ay biraz daha kabarmaktadır.

[*on iki satır boşluk*]

Bu levha karşısında işçi yoksullar sınıfı için yapılacak şey pek aşikâr bir tarzda kendiliğinden anlaşılır. Yaşamakla ölmek şıklarından birini intihap etmek mecburiyetinde olan müstahsil kuvvetler, yaşamaya karar verirlerse, hiç şüphesiz, ciddi bir teşkilat altında ittihat etmekte gecikmeyeceklerdir.

A. C.

NEREYE?

Yorgunluk alıyorum bir çeşmenin başında:

Karşımda saz benizli Anadolu uyuyor..
Matem rengi fark ettim toprağında, taşında,
Karlı sıra dağları bir gariplik duyuyor.
Bulutlu göklerinde bir kuş uçmuyor bile..
Birden yolun üstünde belirdi bir kabile:
Birbirine karışmış şöyle beş on gölge var,
Görünmez bir tabutu taşıyor gibi bunlar,
Gitgide yaklaşıyor dinlendiğim çeşmeye.
Belli ki hiç birinde takat yok yürümeğe.
Zaman zaman duranlar dönüp bakıyor geri?.
Ağlayan kağnıların hazin iniltileri
Bestesine benziyor bu yürüyen matem.
Önümden birer, birer perişan, hali bitkin,
Yalın ayak kadınlar, çıplak çocuklar geçti.
Bir ihtiyar ayrıldı, geldi bir tas su içti.
– Baba muhacirlik mi, böyle nereden?. dedim.
Bir yüzüme baktı ki karşısında titredim.
– Nereden mi; cehennemden!. dedi homurdanarak
Ateş oldu yakıyor artık bizi bu toprak;
Bıraktık kaçıyoruz biricik evimizi.
Köylünün has düşmanı muhacir etti bizi.
Hükümat köyümüze elli kâğıt harç kesmiş.
Beylerin, paşaların aklına böyle esmiş.
Dört çorak tarlamız var başlarına çalsınlar;
Artık cana değdi bu... Canımızı alsınlar,
Eşkıya iner basar, jandarma döver durur.
Mültezim aşar ister, köyü kasar kavurur.
Anlatmakla tükenmez fakir rençberin derdi!
Şu on yıldır bizim köy nice koç yiğit verdi;
Kimini Balkan aldı, kimini gömdü Kafkas,
Ölenler öyle çok ki artık tutulmuyor yas..
Elli hanelik köyde on iki hane kaldı.

Neyleyim ki onun da yarısı sürünüyor.
Ölenlerin çocuğu, karısı sürünüyor.
Hükümet tuz ekıyor her yaraya, bereye.
Başımıza gelmedik bilmem daha ne kaldı.
Gidiyoruz efendi.. Gidiyoruz!.

– Nereye?.

Nereye? Dönün geri!. Size büyük müjdem var:
Dönün! Pek yakında adalet güneşi doğacak,
Bütün ezilenler zalimlerden kurtulacak..
Dönün geri, kış geçti, bahar geliyor, bahar!..
Ahmet

TÜSTAV

SENDİKALAR NASIL TEŞKİL OLUNUR?

-2-

Bundan evvelki makalemde, sendikaların hangi esaslar üzerine teşekkül eylemesi lazım geldiğini izah etmiştim. Bugün de bu suretle teşekkül eden sendikaların tarz-ı faaliyetleri ve teşkil ettikleri mahallî, millî ve beynelmilel birliklerden bahsedeceğim.

Memleketimizde amele cemiyetlerinin tarz-ı faaliyeti şu şekildedir:

Bir kongre yapılır, o kongrede ekseriya en şarlatan ve kurnazlar kendilerini heyet-i idareye intihap ettirirler, sonra yeni intihabata kadar amelenin teşkilatı ile olan bütün alakası, yalnız aydan aya taksitini vermek ve yukarıdan aldığı emirleri, lüzum ve ehemmiyetini anlamadan körü körüne icra etmekten ibarettir. Bu tarz-ı faaliyet neticesi amelede sınıf şuuru uyanmıyor ve daima emir altında hareket etmeye alıştığı için kendisinde teşebbüs ve idare kabiliyetleri tenmiye edilmiyor. Ve mühim bir hareket esnasında, baştakilerin muvakkaten ortadan kaybolmasıyla bütün hareket akamete duçar oluyor.

Bunun en iyi misalini son tramvay amelesi grevinde gördük. Tramvay amelesi mütesanit ve fedakârâne bir surette mücadele ettiği halde fırka reisinin tevkifiyle birdenbire ne yapacaklarını şaşırılmışlar ve zaten çok fena idare edilen grev hareketi büsbütün bozularak matlamlarını kabul ettirmeden mücadeleden vazgeçmeye mecbur olmuşlardır. Çünkü bu şerait dâhilinde teşkilat, yalnız başında bulunan şahısla kaimdir, alakadarları; iştirak ettikleri hareket ve mücadelenin suret-i cereyanı ve safahatı hakkında tenvir etmeden, onların fikirlerini almadan ve bütün manasıyla hazırlanmadan böyle hareketlere girişmenin neticesi daima amele için felaket olur.

Bu sebeptendir ki, ameleler daha uzun zamanlar bugünkü sefil ve esir vaziyetlerinde kalmak istemezlerse bu hakikati mutlak idrak etmeli ve **şahıslar etrafında değil lakin “esaslar – prensipler“ etrafında toplanmalı** ve idare mevkiine en namuslu, en iktidarlı arkadaşlarını getirmelidirler. Ancak bu suretledir ki ta Meşrutiyet iptidasından bugüne kadar olduğu gibi zavallı amelenin sırf teşkilatlarının terakki etmesi için ekmeğinden keserek verdiği paralar bir takım serserilerin cebine girmeyecek kâtip veya reis mevkiinde olanların değişmesiyle teşkilata bir zarar gelmeyecek veya başlanılan bir hareket akim kalmayacaktır.

Amele, sendika heyet-i idaresini, reisini veya kâtibini intihap ettikten sonra vazifesi bitmiş zannetmemelidir. Çünkü, heyet-i merkeziye bütün kuvvetini, sendikanın azası olan işçilerden alacaktır ve murakabe edilmeyen her kuvvet az çok su-i istimal etmeye mütemayildir.

Bu nokta-i nazardan heyet-i merkeziye ile sendika azası arasındaki rabıtayı temin etmek lazımdır.

Ancak bu suretledir ki sendika azası merkezin faaliyetini murakabe edebilecekler ve merkez, azanın arzı ve şikâyetlerinden haberdar olabilecektir.

Bunun içindir ki sendikanın hücre-i asliyesini “**fabrika komiteleri**” teşkil etmelidir.

Darüssınaalarda çalışan bütün işçilerin iştirakiyle intihap edilecek olan fabrika komiteleri, sendikaların temel taşı, en esaslı icra vasıtasıdır. Sendika kararlarını tatbik ettirecek, heyet-i merkeziyeyi ait olduğu müesseselerin ahvalinden haberdar eyleyecek, amele ile patron arasında tahaddüs eden herhangi bir meselede amele ve sendika namına söz söyleyecek olan

hep bu “fabrika komitesi”dir. Patron, herhangi haksız bir sebepten dolayı falan ameleyi cezalandırdığı veya kapı dışarı attığı zaman, haksızlığın tamiri için bizzat o amele münferiden müracaat etmeyecek, belki patron karşısında, müessesenin bütün işçilerini temsil eden ve aynı zamanda bütün sendikanın müzaheretine malik “fabrika komitesi”ni bulacak olursa, alacağı kararlar bittabi ona göre olacaktır.

Bu fabrika komitelerinin, bilhassa, müşterek ve mütesanit bir surette, elbirliğiyle hareket etmeye daha henüz alışmamış olan Türkiye amelesi için büyük bir terbiyevî kıymet ve ehemmiyeti vardır.

Geçenlerde bir matbaada şahidi olduğum vakayı buraya kaydetmek istiyorum. Çünkü, hadd-i zatında pek basit görünen bu vaka, bütün müesseselerde, işçilerle işleticilerin arasındaki münasebetin şeklini pek güzel göstermektedir. Mezkûr matbaada mücellitler çoktan beri verilmeyen yevmiyelerini almak için idareye müştereken müracaat etmek üzere mürettepleri de davetle geldiler. Fakat müretteplerden çoğu bir takım sebeplerden dolayı buna iştirak etmek istemiyorlardı, bir kısmının o günlük ceplerinde paraları vardı, diğer bir kısmı kovulmaktan korkuyordu. Bazıları ise pek haklı olarak, yarı yolda, yalnız başına kalmak tehlikesini düşünüyorlardı, çünkü birkaç defalar böyle müracaatlarda mücellitlerin ön ayak oldukları halde idarenin ufak bir tehdidi tesiriyle hareketinden vazgeçerek kendilerini yalnız başına bıraktıklarını söylüyorlardı, neticede, idareye, yekpare bir kitle halinde müracaat olunamadı ve tabiatıyla hiçbir şey elde edemeden ve üstelik tahkire maruz kalarak işlerine dönmeye mecbur kaldılar.

İşte bütün bu muvaffakiyetsizliklerin önünü almak için işçilerin, müşterek hareket etmelerini temin eden **“fabrika komiteleri”ni teşkil etmeleri ve sanayi sendikaları etrafında toplanmaları lazımdır.**

Bu fabrika komitelerinin en mühim vazifelerinden biri, bir kaza neticesi mecruh veya hasta olan arkadaşlarının fabrika ve müessese hesabına tedavi edilmesini temin etmektir. Bunu yapabildikleri gün, işçilerin büyük bir kısmını kendilerine celp etmiş olacaklardır.

Sonra, hepimiz biliyoruz ki, umumiyetle bütün cemiyetlerde azanın taksitlerini muntazaman tahsil etmek kabil olmuyor. Fabrika komiteleri bu vazifeyi de azamî bir muvaffakiyetle görebilirler. Bundan evvelki makalemde izah etmiştim ki sendikaların vazifesi sermayedar cemiyeti içinde işçilere azamî refahı temin etmek için mücadele etmekle beraber, aynı zamanda istikbal için hazırlanmaktır, çünkü, içtimaî inkılaptan sonra istihsali doğrudan doğruya işçiler idare edeceklerdir. Bunun için sendikaların; darüssınaaların kabiliyet-i istihsaliyesi, şekl-i idaresi, mevadd-ı ibtidaiye ve mahrukâtı nereden va nasıl tedarik ettikleri, nerelerden sipariş kabul eyledikleri meseleleri hakkında şimdiden malumat sahibi olmaları icap eder ki fabrika komiteleri bu vazifeyi de azamî muvaffakiyetle yapacaklardır.

Fakat tramvayda olduğu gibi, işçiler, muayyen bir fabrikada çalışmadıkları zaman, komitelerini, hat itibarıyla intihap ederler. Mesela Aksaray hattı, Fatih hattı, Tünel hattı.. gibi...

Sendikaların, bir şehrin veya bir mahallin muhtelif semtlerine göre şubeleri vardır. Umumiyetle sendikalar, demokratik bir merkezîyetle idare olundukları için şubeler varidatların yüzde ellisini sendika merkezine vermekle mükelleftirler.

Bir memleketin muhtelif şehirlerinde mevcut olan aynı sanayiye ait sendikalar birleşerek “Heyet-i İttihadiyeler *Fédérations*” teşkil etmektedirler. Mesela, bütün Türkiye’de mevcut vesait-i nakliye sendikaları birleşerek “Vesait-i Nakliye Sendikaları Heyet-i İttihadiyesi”ni, mesela Ankara’da, İzmir’de, İstanbul, Trabzon’da mürettepler sendikası olsa ve bunlar millî bir surette birleşseler “Mürettepler Sendikaları Heyet-i İttihadiyesi”ni teşkil edeceklerdir. Bu heyet-i ittihadîyeler, kendilerini teşkil eden bütün sendikaların murahhaslarından mürekkep bir merkezî komite tarafından idare edilir. Bu murahhaslar, mensup oldukları sendikalar tarafından daima tebdil edilebilirler.

Bu heyet-i ittihadîyelerin vazifesi; muhtelif şehirlerde, aynı sanat veya mesleğe ait sendikalar arasında azamî bir vahdet tesis etmek ve umumiyetle o meslek ve sanatı alakadar eden hususlarda (mesela ücret, çalışma saatleri..) patronlara karşı yalnız kısmî ve mahallî değil, aynı zamanda umumî ve millî mutalebat dermeyan etmektir.

Hiç şüphe yoktur ki patronlar, yalnız bir şehre inhisar eden tatil-i eşgallere pek kolaylıkla mani olabilirler. Fakat, işçilerin metalibi kabul edilmediği takdirde aynı günde, aynı saatte memleketin bütün şehirlerindeki on binlerce, yüz binlerce amelenin, heyet-i ittihadîye merkez komitesinin ufak bir iş’arı üzerine tatil-i eşgal eylemeleri tehlikesi karşısında, çok daha itilafkârâne hareket etmek mecburiyetini hissederler.

Bu kadarlıkla da kalmaz.. Muhtelif memleketlerdeki sendikalar heyet-i ittihadîyeleri zaman zaman beynelmilel kongreler halinde toplanarak, sanatlarını alakadar eden meseleleri müzakere etmekte ve müşterek karar almaktadırlar. Fakat maalesef, muhtelif memleketler heyet-i ittihadîyeleri arasında bu müşterek çalışma sahasında kâfi derecede bir tesanüt hâsıl olmuş değildir. Bu yüzden ameleler büyük zararlara ve felaketselere duçar olmaktadır. Bunun en vâzih misali son aylar zarfında, bütün Amerika’yı baştanbaşa sarsan, milyonlarca amelenin iştirak ettiği maden amelesi grevidir.

[otuz beş buçuk satır boşluk]

Amele hareketleri tarihini tetkik edenler bilirler ki, muhtelif meslek ve sanatlara mensup işçilerin yekdiğerinden ayrı yaşamaları ve umum proletaryanın bütün işçi sınıfının müşterek menfaatini nazar-ı itibara almayarak yalnız kendi meslekî ve hususî menfaatleri icabatına göre hareket eylemeleri, kendilerinin sefalet ve esaretlerini uzatan ve içtimaî inkılâbı tehir eden sebeplerden en mühimidir.

Tatil-i eşgallerde, hayat pahalılığına karşı yapılan nümayişlerde ve bütün işçilerin iştirak etmesi icap eden sair hareketlerde “Mesai Borsaları”nın büyük bir vazifesi vardır. Çünkü bu zamanlarda **Mesai Borsaları mücadeleye atılan işçilerin birleştiği, müşterek kararların verildiği, teavün ve tesanüdün temin edildiği müşterek işçi evidir.**

Tatil-i eşgal eden bir kısım ameleye müzaheret olmak üzere, diğers bir kısım amelelyi tatil-i eşgale sevk etmek veyahut lüzum gördüğü takdirde umumî tatil-i eşgal yaptırmak bu müessesenin vazifesidir.

Bu mesai borsaları da, kendilerini teşkil eden bütün sendikaların gönderecekleri birer murahhastan mürekkep bir meclis-i idare tarafından idare edilirler.

Her memlekette amele hayatında bu müesseselerin büyük bir mevki ve ehemmiyeti vardır. Ve mesela Fransa'da, ilk zamanlar, belediye dairelerinin bir köşesine sığınan mesai borsaları sonraları, hükümetin bu vesayetinden kurtulmuşlar ve birçok şehirlerde ayrıca büyük binalara sahip olmuşlardır. Hatta komşumuz Bulgaristan'ın payitahtında gayet mükellef ve on binlerce işçiyi istiab edecek derecede büyük bir iş evi vardır. Bütün umumî konferanslar, mitingler burada yapılır.

İstanbul işçileri, bilhassa şu son zamanlarda, birçok defalar bu mesai borsasının eksikliğini pek acı tecrübelerden sonra hissetmişlerdir. Tramvay, vapur, tütün, fırın amelesinin patronlara karşı metaliblerini kabul ettirememekte bunun büyük tesiri olmuştur.

İstanbul amelesinin pek şedid bir surette hissettiği bu ihtiyaç taht-ı tesirindedir ki İstanbul Amele Teşkilatları Birlik Konferansı doğmuştur. Bunun gayesi İstanbul'da da, yukarıda izah ettiğimiz şekilde bir mesai borsası vücuda getirmek ve bu suretle birleşen ve anlaşan işçilerin patronlara ve sermayedarlara karşı daha ziyade bir muvaffakiyetle mücadelelerini temin etmektir.

Fakat maalesef, bu konferansı teşkil eden murahhaslardan bir kısmının, amelenin menafiine katiyen muhalif garip zihniyetleri neticesi, arzu ve ümit edilen neticenin istenilen kısa bir zamanda hâsıl olamayacağı anlaşılıyor. Bütün şuurlu işçilerin vazifesi, kendilerini temsil eden veya temsil etmek iddiasında bulunanları, kendi hakiki menfaatlerinin icap ettirdiği şekilde harekete mecbur etmek, aksi takdirde, yerlerine başka arkadaşları geçirmektir.

Bu sendikaların, sendika heyet-i ittihadîyelerinin ve mesai borsalarının fevkinde bir de Mesai Müctemia-i Umumiyesi *Confédération générale du travail* vardır ki, bir memleketteki bütün amele teşkilatlarını ihtiva ve onların heyet-i umumiyesini temsil eden bu müctemia-i umumiyenin vazifesi; muhtelif şehirlerde bulunan ve mütenevvi mesleklere mensup olan sendikalar arasında azamî ahenk ve ittihadı temin etmek **ve her hususta, yalnız bir meslek veya sanat veyahut yalnız bir şehir işçilerinin değil, belki bütün amele sınıfının müşterek menfaatlerini müdafaa eylemektir.**

Müctemia-i umumiye herhangi meslekî veya mahallî bir grev münasebetiyle lüzum gördüğü takdirde umumî tatil-i eşgal yaptırmak salahiyetine maliktir. Patronlara karşı bundan büyük ve müessir silah olamaz.

Harpten evvel bile sendikalarda beynelmilel bir surette birleşmek temayülü vardı. Çünkü grevler esnasında sermayedarlar amelelere karşı aralarında birleşmişlerdi ve diğer komşu memleketlerden amele tedarik edebiliyorlardı. Fakat bu "Sendikalar Beynelmileli" Harb-i Umumî'ye kadar gayet ehemmiyetsiz, ikinci derecede bir rol oynamıştır. Çünkü yalnız, müteakıl malî muavenetlerin tanzimi ve amele hayatına ait istatistikler tertibi ile meşgul olmuş, fakat bütün memleketlerdeki amele teşkilatlarını birleştirmeye, onların müttehit bir surette hareket etmelerini temine gayret etmemişti. Çünkü o zamanlar bu sendikaları idare eden rehberler, sendikaları inkılâpçı hareketlerden men etmek için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardı.

Harb-i Umumî esnasında, burjuvaziye sadık kalmış amele rehberlerinin takip ettikleri milliyetçi ve askerci harp siyaseti, o zamana kadar az çok mevcut olan beynelmilel rabitaların çözümlenmesine sebep oldu, ve "Beynelmilel Kitabet ve mevcut olan bütün sendikalar beynelmilel

heyet-i ittihadîyeleri (sanayi-i nesciye, sanayi-i madeniye..), memleketlerine göre iki hasım gruba ayrıldılar.

Harbin ilanından evvel, sınıf mücadelesi, millicilik, askerlik aleyhtarlığı, içtimaî inkılap.. propagandası yapanlar, işçilerin vatanı olmadığını söyleyenler, bu sefer işçileri, “ittihad-ı mukaddes” bayrağı altında ebedî düşmanları olan burjuvalar ve bankerlerle teşrik-i mesaiye davet ediyorlardı. Onlar, bu vazifelerinde gayet muvaffak oldular.. Ve bu gayretlerine mükâfat olarak bazıları nazır ve müsteşarlıkla taltif edildi, diğerleri cepheye gitmekten kurtuldular..

Bütün Harb-i Umumî esnasında, sendikalar umumî uyku ve atalet devresi geçirdiler.

Fakat mütarekeden sonra, bütün sendikalarda yeniden bir canlanmak ve faaliyete geçmek temayülü hâsıl oldu..

Harbin tevlit ettiği sefalet ve ızdıraplar, içtimaî zıddiyetlerin şiddetlenmesi, istikbal endişesi, gittikçe ziyadeleşen işsizlik buhranı ve hükümetlerin verdikleri bütün ümit ve vaatlerin boşa çıkması.. geniş işçi kitlelerinin fevç fevç sendikalara girmelerine sebep olmuştur. Harp dolayısıyla millî şubelere ayrılan bütün memleket amele kitlelerinde, uzun harp seneleri zarfında boğulan hisler büyük ve yeni bir kuvvetle tekrar canlanmışlar ve en geri ve en şuursuz işçiler bile, beynelmilel tesanüt rabitalarını tekrar tesis etmek lüzum ve ihtiyacını insiyakî bir surette hissetmişlerdir.

Kurnaz ve hain amele rehberleri işçilerin bu umumî ve kuvvetli temayülünden istifade ederek “Enternasyonal – Beynelmilel”i tekrar tesis etmeye teşebbüs etmişler ve burjuvaziye yardakçılık vazifelerini daha iyi yapabilmek için bu hareketin tekrar başına geçmişlerdir.

1919 Şubat’ta Bern ve Temmuz’da Amsterdam şehirlerinde ”Sendikalar Enternasyonalî” resmen teşekkül etmiştir. Yeni Enternasyonal’in ilk işi, bütün dünyada demokrasinin galibiyeti!.. neticesi teessüs eden Cemiyet-i Akvam’ın bir şubesi olan “Mesai Enternasyonal Bürosu”na iltihak etmek oldu.. Amele murahhaslarından, 6 patron ve 12 burjuva hükümetleri mümessillerinden mürekkep olan bu büronun vazifesi, sa’y ile sermaye, çalışanlarla çalıştıranlar arasında tahaddüs edecek olan ihtilafları sulh ile ve tabiatıyla burjuvazi lehine halletmek ve böylece işçileri avutmak suretiyle içtimaî inkılâba mani olmaktır.

“Sarı” tesmiye edilen ve merkezi Amsterdam’da bulunan bu Sendikalar Enternasyonalî ameleyi inkılâpçı hareketlerden uzaklaştırmak için kabil olan her şeyi yapmaktadır ve mütarekeden beri muhtelif memleketlerde zuhur eden büyük grevlerin hiçbirinde, işçilerin lehinde çalışmamıştır.

Bu teşkilatın başında bulunanlar, Albert Thomas’lar, Jouhaux’lar, Demolins’ler, Appelton’lar, Odkest’ler... burjuvalardan aldıkları bol paralar mukabilinde, işçileri aldatmak ve yaldızlı vaatlerle avutmak suretiyle sermayedarlara muhafızlık vazifesini görmektedirler.

Fakat, uzun seneler, memleketlerinin işçilerini perakende veya toptan satan bu yalancı amele rehberlerinin nüfuzu günden güne kırılmaktadır. Her memlekette, sınıf mücadelesi ve içtimaî inkılap esaslarının doğruluğunu ve lüzum ve ehemmiyetini acı tecrübelerle idrak eden işçiler; hain rehberlerin idare ettikleri bu “Sarı Sendikalar”dan ayrılarak ayrıca “Kızıl

Sendikalar” teŖkil etmeye veyahut bu sarı ve ıslahatçı sendikaları içinden fethetmeye alıŖmaktadırlar..

[sekiz satır boşluk]

Burada sözümü kesiyorum. Ŗüphesiz, sendika meselelerine ait söylenmesi icap eden her Ŗeyi söylemiş olmaktan pek uzağım.. Mamafih, bugün İstanbul işçilerini her zamandan ziyade bir Ŗiddetle alakadar eden bu mühim meselenin esaslı noktalarını izah etmiş olmak suretiyle kendilerine faydalı olduğumu zannediyorum. Bu hususta daha tenvir edilecek noktalar varsa, arkadaşlardan rica ediyoruz, bizi haberdar etsinler de, arzularını yerine getirelim.

Sadrettin Celal

TÜSTAV

MİLLÎ İKTİSAT

Hülâsa, bir millet, diğer milletlerin menafii ile hal-i tezatta bulunması mümkün menfaatlara sahip bir mevcud-ı müstakildir. İzaha hacet kalmadan anlaşılıyor ki bu nazariyede kozmopolitliğe de yer yoktur.

Uzûî bir mahiyette olan bir cemiyetin, klasiklerin tasavvur ettikleri gibi zaman ve mekânda lâyetegayyer olamayacağı fikri de bu nazariyenin diğer mühim bir netice-i tabiiyesini teşkil eder. Millet tesmiye ettiğimiz bu uzuv, bilakis daima basitten mürekkebe, mütecanisten gayr-i mütecanise doğru terakki ettiğinden, dâhil-i memlekette daire-i şümülü gittikçe tevessü eden bir taksim-i vezaif ve a'mal husule getirir. Binaenaleyh bu uzva mahsus iktisadî müesseseler dahi sair bilcümle müessesat gibi zamanla değişirler. Ve bu müessesat ve hadisat arasında müşahede edilen zarurî münasebetler de tabiatıyla tebeddül edeceğinden, lisan-ı ilimde kanun kelimesiyle ifade edilen bu münasebatın da riyazî - fizik kanunları gibi ebedî ve sabit bir mahiyeti haiz olamayacağı varest-i izahtır.

Ulum-ı tabiiye kanunları gayr-i mütehavvil eşyanın tabiatından mütevellit oldukları halde iktisadî ve alelumum içtimaî kanunlar, daima müheyya-yı tahavvül olan cemiyetlerin tabiatından münbaistirler. Binaenaleyh, bu nevi içtimaî münasebetlere kanun ismini vermek de doğru değildir. Bunlar nihayet bir temayülden (*tendance*) ibaret addedilebilirler.

Hülâsa, dünyada her şey tahavvül ettiğinden her şey nispidir. Mutlak hiçbir şey yoktur. Usul-ı istidlal vasıtasıyla, ne lâyetegayyer müessesat ve ne de her zaman ve mekânda aynı avamil-i ruhiye aramak ve bunlardan, muayyen bir milletin değil tek mil beşeriyetin mazi ve hal-i hazırdaki hadisat-ı iktisadiyesini izah kudretini haiz umumî bir nazariye vücuda getirmeye ne lüzum ve ne de imkân vardır. Fakat bu mütalaadan, iktisad-ı millî taraftarlarının beşeriyeti idare eden tekâmül tarihi kanunlarını (*évolution historique*) reddettikleri anlaşılmasın. Bunlar, mezkûr kanunların mevcudiyetini kabul etmekle beraber hal-i hazır terakkiyat-ı fenniyesinin, bu nevi kanunları ilmî bir suretle takrir ve tespitten pek uzak olduğu fikrindedirler.

İktisad-ı millî mürevviçlerini, metin ve ilmî esaslar üzerine müpteni bir ilm-i iktisadın mevcut olmadığını iddiaya sevk eden sebep, hadisat-ı içtimaiye hakkındaki malumat-ı ilmiyemizin nakıs bulunması keyfiyetidir.

Milletlerin bir uzv-ı müstakil olarak tanınmaları nazariyesinden mütevellit bu silsile-i netayice nihayet vermeden evvel ilave edelim ki iktisadî hadisatın sair içtimaî hadisattan müstakil olarak tecelli etmediği ve alelumum hadisat-ı içtimaiye arasında pek sıkı bir rabıta bulunduğu, faaliyet-i içtimaiye-i beşerin bir küll-i layecüzü teşkil ettiği fikri, millî iktisat akidelerinin başlıcalarındandır. Bu nokta-i nazarı kabul eden muktesitler iktisadın ahlak, hukuk... ilh ile pek sıkı irtibatı bulunduğunu kabul ve klasiklerin iddia ettikleri gibi hadisat-ı iktisadiyenin lâ-ahlakî ve kavanin-i mevzua fevkinde olmasını katiyen reddederler.

Tekmil âlem-i beşeriyetin değil, her millete mahsus hadisat-ı iktisadiyeyi tetkik için istimali müreccah usul hangisidir? İfade-i diğerle millî iktisadın kabul ettiği usul-ı tetkik nedir? Tabiidir ki her ilmin usulü, tetkik ettiği mevzuun mahiyetine ve netice-i tetkikatında vasıl olmak istediği gayeye göre ttaayyün eder. İktisad-ı millînin mevzuu, daima mütehavvil ve muayyen bir zaman ve mekân ile münasebetdar hadisat-ı iktisadiyeden ibaret bulunduğu cihetle bu sistemde gaye, cemiyet ve hilkat-ı beşer ile alakadar layetegayyer ve âlem-şümül prensipler,

kanunlar keşfetmek olmayıp iyice tahdit edilmiş bir saha dahilinde (muayyen bir milletin muayyen zamandaki hadisat-ı iktisadiyesi) bir silsile-i illiyet tespit etmekten ibarettir.

Bu nevi tetkikata en ziyade muvafık gelecek usul, şüphesiz ki ulum-ı tabiiyenin kabul ettiği usul-ı istikraîdir. Filhakika, müspet ilimlerde olduğu gibi iktisad-ı millî, 1) hadisatı gayet doğru tarassudat ve müşahedata tabi tutmak 2) tavsif ve tasnif etmek 3) ve netayici ilel ve esbabıyla izah etmek ister. Layetegayyer bir tabiat-ı beşeriyeyi ve cemiyette tecelli eden hadisat-ı iktisadiyeyi tettebbu için şüphesiz ki usul-ı istidlal müreccahtır. Çünkü bu usul, salifü'l-beyan layetegayyeriyet ve ezeli hakikatlerde mantikî muhakematına esas olabilecek umumî prensipler bulur. Halbuki, muhtelif safahat-ı iktisadiyenin evsaf-ı mümeyyizesini tespit, ve yekdiğerine merbut olan bu vasıflar arasındaki illiyet münasebetlerini (*relations de causalité*) izah için (*a priori*) kabli mütalaata müracaat etmeksizin kemal-i dikkatle ve şey'î bir tarzda hadisatı tetkik etmek icap eder.

Maksadımız iktisad-ı millîyi klasik iktisattan ayıran başlıca esasatı göstermek olduğundan bâlâda arz ettiğimiz umumî prensiplerden mütevellit ikinci derecede netayiciden bahsetmeyeceğiz. Yalnız şurasını söyleyelim ki bu iki mektep arasındaki farklar, bazılarının zannettikleri gibi ne o kadar sathî ve ne de ehemmiyetten ârîdir. Her ikisinin istinat ettiği felsefî ve fennî akideler tamamıyla yekdiğerine muhalif bulunduğundan, bu akidelerden münbais iktisadî nazariyatı telif etmek gayr-i kabildir. İktisad-ı millî, tarihin bir safhasında muayyen bir millete mahsus iktisadî hadisatı tamamıyla tekâmül nazariyesinden mülhem bir zihniyet ve ulum-ı tabiiyenin kullandığı müspet usullerle tetkik eder. Klasik iktisat ise zaman ve mekân ile gayr-i mukayyed ferdî hadisat-ı iktisadiyeyi bilhassa aklî (*rationaliste*) bir zihniyet ve riyazî usul ile tettebbu eder.

Binaenaleyh, bu iki mektep arasındaki esasî farklara hakkıyla nüfuz edebilmek için, münhasıran iktisadî nazariyatı yekdiğeriyile mukayese kâfi gelmeyip tekâmül nazariyesiyle rasyonalist felsefesini bilcümle avakıbla ihata ve karşılaştırmak zarurîdir.

Millî iktisadın muarızları diyorlar ki: iktisad-ı millî altında ve klasik iktisattan tamamıyla ayrı bir ilm-i iktisadın mevcudiyeti iddia edilemez. Biz iktisad-ı millîyi, müstakil ve yeni bir ilim olmaktan ziyade onu tesis eden milletin yani Almanların, mizac ve tekâmül-i siyasiyeleriyle alakadar bir temayül (*tendance*) addediyoruz.

İktisadın bu yeni tarzda anlaşılması, ilm-i iktisadın tabii bir tekâmül-i zatisinden münbais değildir. Alman muktesitlerini iktisada millî bir şekil vermeye sevk eden esbab mezkûr muktesitlerin mensup oldukları memlekete mahsus bir takım ilcaat-ı siyasiyedir.

Binaenaleyh, bu telakkiye vücut veren bilcümle esasatı, içtimaî, siyasî sebeplerle izah etmek mümkündür. İşbu nokta-i nazarımızı ispat için Almanya'nın Otuz Sene Muharebesi'nden sonraki tekâmül-i tarihîsini tahattur etmemiz icap ediyor:

Malum olduğu üzere, on altıncı asırda Almanya büyük bir refah içinde idi. O zamanın vakanüvisleri, Nürnberg burjuvalarının İskoçya krallarından daha mükemmel bir hayat yaşadıklarını yazıyorlar. “Vubliç [?], 1503 tarihlerinde Almanya'nın Avrupa medeniyetine hâkim bulunduğunu” kaydediyor. [1¹] Otuz Sene Muharebesi (1618-1648) bu muhteşem

¹ [1] *Historie Générale*, Lavis-Rambeau, Cilt 1, sayfa 53.

medeniyeti, bu refahı tamamıyla mahvetti. O derecede ki Vestfalya Sulhu'ndan sonra "kırlarda köylüden ziyade vahşi hayvanata tesadüf ediliyordu". [2²] Mamafih,

-bitmedi-

TÜSTAV

---

² [2] *La Revne de deux mondes*, Boreau, sene 1893..

HİÇBİR YERİN HİKÂYELERİ

Yazan: William Morris

Tercüme eden: Leman Sadrettin

Fenerleri bulamadığımdan hayrette kaldım.. Evime döndüm, içeri girdim: kapıyı kapar kapamaz, biraz evvel cereyan eden mübahase ve münakaşaları tamamıyla unuttum ve aklımda yalnız; sulh ve sükûn, saadet ve samimiyet günlerinin tatlı ümidi kaldı.

İşte bu halde yatağa atıldım. Ve tabiatım veçhile iki dakika sonra uykuya daldım: fakat biraz sonra - tabiatım hilafına olarak - bazen en rahat uyuyanların bile başına gelen garip bir halet-i bîdarî ile uyandım. Bu hal içinde bütün havassımız fevkalade, hassas bir haldedir ve karşılarında daima derunumuzda mündemic maayibat ve hayat sadmelerinden müteşekkil sefaletleri bulurlar.

Zevk-yab oluncaya kadar bu halde kaldım. Deliliklerimin hatırası beni eğlendiriyor ve hayatımın pek vazıh görünen karışıklıkları eğlenceli bir hikâye şeklini almaya başlıyordu.

Saatin biri, ikiyi, sonra üçü çaldığını duydum ve bilahare uyudum.

Uyandıktan sonra o derece şayan-ı hayret maceralara karıştım ki onları arkadaşlarıma ve hatta umuma anlatmaya kendimi mecbur addeyliyorum.

Sabah Banyosu

Uykudan kalktığı zaman, yorganlarımı yere düşürmüş olduğumu gördüm; bu pek hayret edilecek bir şey değildi; hava sıcak ve güneş fevkalade parlaktı. Hemen yataktan fırladım, tuvaletimi yaptım ve süratle elbiselerimi giymeye başladım. Fakat zihnim pek karışık, yarı uyanık bir halde idim. Uzun, pek uzun bir zaman uyumuş gibi idim. Bu uykunun ağırlığını taşıyamıyordum. Kendi odamda bulunduğuma, gözlerimle değil aklımla hükmediyordum.

Giyindikten sonra odayı o kadar sıcak buldum ki, odadan ve evden çıkmakta istical ettim: taze bir hava ve güzel bir rüzgâr beni karşıladı ve hafifletti, sonra yavaş yavaş aklım başıma gelince; tarif edilmez bir hayret içinde kaldım.. Çünkü akşam uykuya daldığım vakit ortalık kıştı. Şimdi ise, nehrin kenarındaki ağaçlar gösteriyordu ki, güzel ve parlak bir yaz sabahıydı.

Mamafih, Thames Nehri dün gece ayın ziyası altında gördüğüm gibi yine orada, sabah güneşinin altında parlıyordu.

Dün geceki sıkıntı hissini üstümden atamamıştım, atmış olsam bile Thames'in her zamanki manzarasına rağmen nerede bulunduğumu anlayamayacaktım. Hem kendimi pek serser ve tuhaf bir halde hissediyordum.. Sonra, nehirde yüzmek ve sandal ile gezmek fikri aklıma geldi ve bunu yapmaya karar verdim.

Kendi kendime vakit pek erken olmalı diyordum, fakat belki Biffin'de bir sandal bulabilirdim. Fakat oraya kadar gitmeye lüzum kalmadı, hatta sol tarafıma bile dönmedim.. Çünkü tam bu esnada, evimin önünde, nehre inmek için bir iskele gördüm, - hakikatte, komşum burada bir iskele yapmıştı, fakat tamamıyla bunun gibi değildi. İskeleden indim ve oraya bağlanmış olan sandalların arasında gayet sağlam yapılmış yeni bir sandalın içinde bir adam

küreklerine yaslanmış uyuyordu. Şüphesiz bu sandal yüzmek isteyenlere mahsustu. - Adam, sanki beni bekliyormuş gibi başıyla selamladı. Ve hoş geldiniz, dedi - Hiçbir kelime söylemeden sandala atladım. Suya girmek için soyunurken, o da sakinâne küreği çekiyordu... Sulara baktım ve:

– Bu sabah sular ne kadar berrak! demekten kendimi alamadım...

– Öyle mi? Ben pek fark etmedim. Bilirsiniz ki sular yükseldiği zaman nehir daima biraz bulanıktır.

– Tam cezir esnasında bile suların bulanık olduğunu gördüm, dedim.

Cevap vermedi, fakat, tavrından hayret ettiği anlaşılıyordu. O, sulara karşı gelmek ile uğraşıyordu; artık ben de tamamıyla soyunmuş olduğum için hemen nehre atladım.

Başım suyun yüzüne çıkınca, arkaya döndüm ve gözlerimle köprüyü araştırdım: gördüğüm şey beni o kadar hayrette bıraktı ki süratle yüzdüğümü unuttum ve suyun dibine indim, yeniden suyun üzerine çıkınca doğru sandala bindim. Çünkü suyun içinde, şöylece görmüş olduğum manzara o kadar garipti ki, uyku sersemliğini üzerimden atmış ve tamamıyla uyanmış ve aklım başıma gelmiş olmama rağmen, sandalcıya bazı sualler sormak lazım geliyordu. Sandalcının indirmiş olduğu merdivenleri tırmanırken, cereyan bizi süratle Chiswick'e doğru sürüklüyordu. O hemen kürekleri yakalayarak sandalı çevirdi ve dedi ki:

– Pek az yüzdünüz, arkadaş, seyahatinizden sonra, belki bu sabah, suları fazla soğuk buldunuz. İstiyor musunuz ki sizi derhal sahile çıkarayım, yoksa kahvaltıdan evvel Putney'ye gitmeyi mi tercih ediyorsunuz?

Bir Hammersmith sandalcısından beklemeyeceğim bir tarzda konuşuyordu ki, gözlerimi yüzüne dikerek ona:

– Sandalı biraz durdurunuz, rica ederim, dedim, etrafı iyice görmek istiyorum.

– Nasıl arzu eder iseniz, buraları diğer taraflardan daha az güzel değildir. Sabahın bu saatinde her taraf neşelidir. Bu kadar erken kalktığınıza memnun oldum; saat ancak beş vardır.

Nehrin rıhtımları beni mütehayyir etmişti, fakat şimdi kendime malik olduğum halde daha ziyade hayret içinde bırakıyordu.

Bu güzel delikanlının bakışlarında fevkalade bir tatlılık ve samimiyet vardı ve benim için pek yeni olan bu dostane nazarlara ben pek çabuk alıştım.

Siyah saçları, esmer bir rengi vardı. Vücudu gayet mütenasip ve kuvvetli idi. İdman yaptığı vücudundan anlaşılıyordu. Fakat bütün adalelerini mütevazın ve ahenktar bir surette tenmiye etmişti. Onda, her zaman gördüğümüz sporculardaki kabalıklardan eser yoktu. Ne kadar kabilsse o kadar temizdi. Elbisesi, her vakit gördüğümüz biçimde gündelik elbiseler gibi değildi. On altıncı asır elbiselerini hatırlatıyordu: bu, ince ketenden yapılmış, üzerinde hiçbir leke görülmeyen koyu mavi, oldukça basit bir elbise idi. Belinde, koyu renk bir kayış kemer vardı: tokası gayet ince işlemelerle tezyin edilmiş çeliktendi. Doğrusu, kendi zevki için sandalcı kıyafetine girmiş, gayet ince ve zarif bir centilmene benziyordu. Ve ben böyle düşündüm.

Biraz görüşmek lazım geldiğini hissediyordum. Surrey iskelesini işaret ettim, oradaki iskeleler nazar-ı dikkatimi celbetmiti. Bunlar nehrin üzerine doğru uzanmı ince tahtalardan yapılmıştı. Kara tarafındaki uğlarının nihayetinde ise birer ęıkırık vardı..

-bitmedi-

TÜSTAV

TOLSTOY

I

Bir iki söz: Son devrin, alnında nur pırıldayan insanıyetçi çocuğu Tolstoy'un hayatı ve eseri, insanların önünde hürmetle eğilecekleri büyük, pak bir abidedir. Tolstoy insanlık ve insanlar için, beşeriyetin istikbali için yaşadı ve çalıştı. Hayatının bütün anları beşerin acısını, yoksulluğunu duymak, düşünmekle ve çareler aramakla akıp gitti. Ak saçlı ve sakallı rahîm Tolstoy tenha bir köy istasyonunda ölüm döşeğinde iken bile etrafında birkaç dostuna gözleri yaşla dolu, böyle diyordu: "Benim için niye ağlıyorsunuz, bütün insanlar eziyet ve azap içinde, bütün insanlar için gözyaşlarınızı dökünüz.."

Tolstoy bugünkü cemiyetin bozuk esaslarını, aristokrat sınıfının derin boşluk ve hiçliğini, her türlü sefalet ve yoksulluğu yakından yakına görüp yaşadıkça, çok daha, halka, Rus köylüsüne doğru gitti ve nihayet bir "köylü" oldu! Tolstoy'un mujik libasıyla çıkan bir resmi vardır ki, biz burada büyük ve derunî Tolstoy'u hemen hemen okuyabiliriz.. Derin gözlerinin ta içlerinde bütün beşeriyetin ızdırap ve feryadı bir alev kudretinde yaşıyor zannedersiniz...

Genç insan! O Tolstoy, o samimi Tolstoy, şehirlerin sefaletlerini, girdaplarını; insanların acılarını; haksızlıkları, derin riyakârlığı gördüğü an: "yeisinden hüngür, hüngür ağlamıştı..." Tolstoy beşeriyeti "insaniyete" doğru götürmek istedi. Bunun için hayatını tüketti. O, bugünkü cemiyete göre, asil yani "kont"tu. Fakat onun manevî asalet ve büyüklüğü cemiyetin bütün ca'li rütbelerinden o derece ayrı ve ulvîdir ki!...

Hayatının bütün devrelerinde Tolstoy'u idare eden fikir:

"İyi ve hayırkâr olmak ve insanları da iyi ve hayırkâr yapmaktır."

Fakat bütün tecrübeleriyle Tolstoy da nihayet anladı ki insanların iyi ve hayırkâr olabilmeleri ancak mevcut cemiyet nizamının tebdili ile olacaktır. Bu "tebeddül" çok derin, çok geniş bir manada alınmalıdır.

Bir cemiyet ki orada "riya" orada "haset", "kan" dalgaları bütün temiz ve iyi şeyleri sürükleyip götürüyor. Bir cemiyet ki orada insanlar aç ve sefil olmaya mahkûmdurlar ve zorla hayatı "hayvanî bir mücadele" derecesine indiriyorlar.. Şüphesiz asil Tolstoy'un bütün düşünceleri ve mezhebi onda tam bir inkişaf gösteremeyecek, uyuyacaktır. Tolstoy da o vakit bizden uzak, yalnız ışık veren bir yıldız olacak..." Bir gün 1906 senesinin sonlarına doğru Tolstoy bir gezintisinde genç bir köylüye rast geldi. Bu genç Rus kendisinden kitaplar istedi. Fakat gencin maksadı kitaptan ziyade bunu bahane edip Tolstoy ile görüşmekti. Genç köylü Tolstoy'a anlattı ki köyünün bütün gençleri hapse tıklılmışlardır. Arkadaşlarının hepsi bir içtima kurmak töhmetiyle dayak yemişler, tutulmuşlar, nihayet hapse sokulmuşlardır... Genç köylünün bu acı şikâyetlerine karşı Tolstoy ebedî sözü tekrarladı: Fenalık fenalıkla ortadan kaldırılamaz.

Fakat genç şöyle dedi: Lakin günden güne mevcudiyetimiz fenalaşıyor, yaşamak imkânı yok oluyor. Ne toprağımız kaldı ve ne de çalışıp para kazanmak için "iş" var. Ne yapmak lazım?

– Hayata daha yeni giren ve hayatı daha yeni başlayan her genç için yapılacak yalnız bir şey vardır: "günah" işlememek ve Allah'ın emirlerine göre yaşamak...

– Herkes bir başka mabuda tapıyor, milyonlarca insan var ve milyonlarca da mabud.

– Size, Tolstoy gence dedi, inkılap ile meşgul olmamanızı nasihat ederim.

– O halde bize ne yapmak düşüyor? Mütemediyen ızdırap çekmek için takat kalmıyor, bize o halde ne yapmak düşüyor? Gencin bu cevabı üzerine Tolstoy serin bir teselli verememekten doğan fena bir halle uzaklaştım diyor...”

Tolstoy’un bu köylüyle görüşüşü her şeyi bütün açıklığıyla, çırpıplak gösteriyor. “Mistik” resullerin başka bir yoldan insanları kavuşturmak istedikleri kardeşlik, iyilik, hülasa muhabbet esaslarını, en ulvî niyetleri, en ilahî mefkûreleri, eski riyakâr dünyanın üzerinden esen soğuk rüzgâr alıp götürüyor. İnsanlar en iptidaî ihtiyaçlarını bin hile ve bin cefa ile elde ediyorlar. Her şeye rağmen âdemoğlu cehaletin, harplerin, düşmanlığın altında inliyorlar.

Düşüncelerinin en geniş hülasası: Fenalığa fenalıkla mukabele etmemek Tolstoy’a göre içtimaî münasebetlerin esasıdır. Bu düsturu unuttuğumuzdan dolayıdır ki, kendisine göre, bugün cemiyetler büyük bir intizamsızlık, fenalık içinde bulunuyorlar. Bunun içindir ki hayat her sene daha beter geliyor, hayat her sene daha mariz, daha azap ve acı verici bir şey oluyor. Hayatımızın ızdırabının, endişesinin gittikçe ağırlaştığını, arttığını ve nesilden nesle de insanların daha ziyade zayıfladıklarını duyuyoruz. Amir veya esir olsun, hülasa bugünkü insanın, “yaşayan hakikat” ile kendi insanî vicdanı arasındaki tenakuz ve bu tenakuzdan doğan kederleri duymaması mümkün değildir. Bu tenakuz yani yapılması lazım gelen şey ile yapılan şey arasındaki uçurum, vicdanı daha çok yüksek ve daha çok duygulu olan bir insana daha ziyade azap veriyor. Fakat ne yapmalı? Bu akan, giden hali nasıl adam etmeli? İnkılap? Tekâmül? Bunlarla mı? Hayır!

“Tolstoy”un cevabı aynıdır: “Fenalığa fenalıkla mukabele etme.” Eğer insanlar bu düstura riayet etseler, Tolstoy böyle diyor, zulüm, şiddet, kin, diğerinin sa’ından haksızca çalaraktan geçinme gibi insanlığa yakışmayan şeyler yerine “sükûn” ve “muhabbet” hüküm süreceklerdir.

Fenalık, ancak iyilik ile yok olur. İnsanların gayesi: çalışmak, birbirlerini sevmek ve hiçbir zaman ve hiçbir niyetle zulmetmemek olmalıdır. Bu gayeye yaklaşmak ve bu gayeye varmak vasıtası sizde vardır. “Selamet sizdedir.” Tolstoy böyle diyor. Bu söz demek istiyor ki, bizler kendimizi manen ıslah ve düzeltmek çare ve kuvvetlerini kendi derunî varlığımızda, benliğimizde aramalıyız. Tolstoy için, hayat şeraitinin düzelmesi, yaşayan hakikat ile vicdanın ahenktar olması gibi büyük meseleler, daha ziyade şuurlu ve vicdanlı fertlerin şahsî mücahedeleri neticesi elde edilecektir. Felsefesinin temelini teşkil eden bu ferdiyetçi kanaatle kitlelerin vicdanını ve şuurunu ihmal etmesindedir ki, Tolstoy bu akim ve âciz tavsiyeye dayanıyor.

Bugünkü ilimler hayatın endişelerinden bir şey bilmiyorlar. Hâlbuki hayat ve ilim yekdiğerinden ayrılmayacaklardır. Tolstoy sanatı inkâr etmiyor, yalnız doğru sanat ile yalancı sanatı birbirinden ayırt ediyor. Doğru sanatın gayesi, insanlara gündelik hayatımızın, ihtiyaçlarımızın üstünde bir takım ulvî, insanî, temiz ve pak tecellilerin mevcut olduğunu bildirmektir. Sanatın gayesi, diğer bir tabirle, insanları “iyilik” fikri içinde toplamaya çalışmaktır. Tolstoy istiyor ki “sanat” herkes için olsun, istiyor ki “mütefekkir, ressam, şair insanları kurtarmak ve onlara teselli vermek için öyle olmayıp” en yükseklerindeki sükûnun aşınası değil, bütün insanlar gibi olsunlar, yani onlar gibi ızdırap çeksinler, acı görsünler.”

Bundan dolayı, eğer bir sanat eseri herkes tarafından anlaşılmamış ise o bir sanat eseri değildir. Tolstoy ferdin ihtirasını ve endişelerini, aşkını terettüm eden sanata lakayttır... Sanat halkın, insaniyetin aşkını ve elemine yaşatmalıdır. Hülasa, Tolstoy sanat için bir gaye tayin ediyor:

– İnsanların manevî yükselmeleri ve kardeşçe yaşamaları. Tolstoy sanat hakkındaki bu görüş ve düşüncü hayatında büyük bir kudretle yaşattı. Bugün Rusya’da her okumak bilen insan, köylü, kitapçılara “Bana Tolstoy’dan ver” diyor. Ve kitapçı ona Tolstoy’un halk için yazdığı hikâyelerini kocaman bir kitap halinde uzatıyor.

– Tolstoy gençliğin vicdanının terbiyesinde mektebin müdahalesini doğru bulmaz. O, der ki gencin vicdanı kendi kendine teşekkül edecektir. Jean Jacques Rousseau gibi Tolstoy da çocuğun doğarken “iyi” olduğuna eşya ve hadiset üzerine olan fikir ve kanaatlerinin teşekkülünde çocuğun meyelanlarının kendisine rehberlik ettiğine inanır. Hürriyet, talim ve tedris meselesinde temel olmalıdır. Tolstoy’un bu kanaati de şe’nî müşahedeye uymuyor. Cemiyetin muayyen bazı tabakalarını okutmak hiç doğru değildir. Bir aralık için çokluğu yani halkı unutmak adalet olmaz. Her insanda anlamak ve bilmek arzusu fitrîdir. Halk nasıl teneffüs edeceği havayı arar ve severse, bunun gibi, okumayı ve öğrenmeyi de arar ve sever. Tolstoy “misal yani örnek”in mektebin en birinci kuvveti olduğuna iman ediyor. İşte böyle düşünen Tolstoy aileye terbiyede, bu itibarla, büyük bir kıymet verir. “Aile çocuk için en iyi bir mekteptir.” Bu hüküm, ancak mevcut olmayan mefkûrevî bir aileye göre muvafık addolunabilir. Tolstoy karşılıklı bir aşk üzerine değil, fakat maddî bir menfaat üzerine kurulan bugünkü ailenin fenalıklarını göstermiyor. Tolstoy, erkek ve kadının mümkün olan bir paklık ile yaşamalarını o kadar ister... Ona göre çocuk ailenin gayesidir. Nasıl ki ilim ve sanatın da gayesi insanlara hizmet etmektir.

Tolstoy’un bir fert olarak vardığı yüksek merhaleye yani “muhabbet ve fenaliğe fenalıkla mukabele etme” hakikatine, yarınki insaniyetin çocukları da, yarınki cemiyetin esaslarından dolayı varacaklarından, Tolstoy’un bugün yaşayan bu merhametsiz, soğuk şartlar içinde bize uzak ve muhal gibi görünen mesleğini içtimaî inkılâbı tayin edecek zamanlar için aykırı görmüyoruz.

Ve iman ediyorum, eğer aziz Tolstoy ufuklarda kızıl dumanlar tüttüren bu harpleri görmüş olsaydı, eğer bugünkü sefalet ve acıları gözleriyle ta yakından okumuş ve elleriyle ta üzerinden tutmuş olsaydı bilhassa son ömründe ruhî tekâmülünün vardığı “mistik” merhaleden bir an dönecek ve bu karmakarışık, tozlu, dumanlı, gözyaşlarıyla elemelerle, kederlerle ve insan kalbinin dayanamayacağı nice fecaatlerle dolu insan kümeleri karşısında “evvela değişsin, değişsin,” diye ağlayacaktı!

Küçük Çamlıca: Eylül 922

Şevket Aziz

Dâhili Şuûn:

Anadolu Zaferi

Geçen iki hafta zarfında Anadolu, fütihat peşinde koşturulan Yunan ordularından temizlendi. Türk köylü ve fakir halkı - dünya sermayedar soyguncularına, bilmeyerek alet olan Yunan emekçilerinin teşkil ettikleri mütecaviz orduları, taretmek için, tarihte emsaline nadir tesadüf olunan bir şecaat ve besaletle muharebe etti. Elde edilen neticeden biz de mazlumlarla beraber olan ve hakkı ve milletlerin istiklalini seven herkes gibi sevindik. Fakat bu sevince ne kadar da gözyaşı karışıyor. Bir işçi ve köylü milleti olan vatandaşlarımızın, fütihatçıların boyunduruğundan kurtulması ne kadar şükranına değer hayırlı bir hadise ise; bu vesile ile memleketimizin bir harabe-zara dönmesi ve en kıymetli uzuvlarından birçoğunu zayi etmesi bizi o derece derin bir mateme ilka edecek bir vakıadır. Ümit ediyoruz ki kalanlar, bundan sonra, bizzat kendi hesaplarına – daha doğrusu müşterek hesaplarına – iki kat çalışarak eksilenlerin ruhlarını şad edecekler ve yokluklarını hissettirmeyeceklerdir.

Bu şanlı harp dolayısıyla pek çok yazılar yazıldı. Fakat mühim bir nokta sükût ile geçiştirildi. Mazlumların galebesini bütün matbuat münhasıran onların gösterdikleri harikalara atfetti. Hâlbuki vukuatı dikkatle takip edenler, diğer büyük bir amilin, bizim lehimize çalıştığını fark etmişlerdir. Yunan ordularının inhilali, tefessühü denilen şey hakikatte nedir? Bunu kimse kendi kendine veya daha iyi bilenlere sormadı, bir yıldırım süratiyle inkişaf eden Türk zaferini teshil eden bu vaziyeti Yunan sosyalistlerinin harp aleyhinde, Yunan burjuvazisinin millete karşı irtikâp ettiği hıyanetler hakkında yaptığı şiddetli propaganda ve iki milleti kardeşliğe teşvik yollu yaptığı neşriyat ihdas eylemiştir. Yunan ordusundaki işçi ve köylülerden mürekkep kıtalar inhilal etmiş ve “Yaşasın Lenin” diye haykırarak zabitlerinin cesedi üstünden İzmir istikametinden geri çekilmişse bu Yunan Sosyalist Partisi’ne mensup mücahitlerin korku bilmez gayretleri sayesinde kabil olmuştur.

Mamafih esbab ne olursa olsun bugün bütün alakadarların hararetle alkışlayacağı bir uğur neticeye varılmıştır. Öz kanını akıtmak suretiyle bu muvaffakiyeti ödeyen Anadolu köylüsünü iyi bir tarzda sevk ve idare edenlere de bundan bir iftihar hissesi düşer. Temenni ederiz ki, bu mahir teşkilatçılar harp ve darp işini ikmal ettikten sonra işçi ve köylü sınıfının bütün haklarını istimal etmesine yardım ederek cidden yüksek bir ruha malik olduklarını ispat etsinler. O zaman bütün milletin minnettarlığına liyakat kesbetmiş olacaklardır.

Müphem Noktaları Tenvir

İnkılap hareketlerine dair olan neşriyatımızı dikkatle takip ve bugünkü cemiyetin yıkılması lüzumunu tasdik eden bazı karilerimizin yarın hakkında da birçok şüpheleri olduğunu anlıyoruz. Aldığımız mektuplarda hemen aynı itirazlar, bir sosyalist cemiyetinde de adalet ve müsavatin pek güçlkle teessüs edebileceği hakkındaki bedbin mülahazalar tekrar ediyor. Bu muhaberat, bazı noktaları tenvir ve izah etmekle umumî bir ihtiyaca cevap vermiş olacağımızı gösteriyor. Müşterek tasarruf temeli üzerinde yükselecek yeni binanın kuruluşunda, tesadüf edilebilecek müşküllerin ne tarzda bertaraf edilmesi muhtemel olduğunu, muhtıra kabilinden, bildiğimiz ve düşündüğümüz şekilde, şuracığa kaydedeceğiz. Evvela şunu bilmek icap eder ki, istihsalin bugünkü eşkâline ve inkişafına göre sermayedarlık idaresi, çalışan beşeriyet için tahammül edilmez, tabiata muhalif bir esaret nizamıdır; ve sosyalist idaresinin tesisi yalnız

tekâmül-i tarihînin bize kabul ettirdiği zaruret değil, aynı zamanda hemcinslerinin ızdırabı karşısında kanayan bir kalbe malik her ferdin şiddetle arzu ettiği, tatbiki imkân dâhilinde bir idaredir. Hal-i hazır cemiyetinin bütün akla gelen fenalıklarını kökünden izale etmeyeceği tahakkuk etse bile yine insaniyetin esas davasını adilâne bir tarzda fasl ettiği için sosyalizm esasatı şükran ile kabul olunmaya ve bir inkılap yapmaya değer.

Şüpheleri izale etmek için bizlere müracaat eden yoldaşlarımız diyorlar ki: “İnkılaptan sonra da güç ve kolay, hoş ve nahos işler olacak; ve pek pis ve külfetli olmakla beraber umumun menfaati namına yapılması mecburî olan ağır işlerle de bir kısım ahalinin uğraşması icap edecektir. Tabii hürriyetten bi'l-istifade herkes en kolay ve en eğlenceli işleri intihap etmek isteyecek ve bu suretle hedefi teşkil eden müsavattan uzaklaşılacak. Yoldaşlar arasında münazaalar zuhur edecek. İlh...”

İnkılapta iki devir tefrik etmek elzemdir. Bunların birincisinde işçi sınıfı hâkimiyetini tesis eder ve istihsale uyan mülkiyet usulünü tatbik etmek için zemini hazırlar; çocukları ve gençliği yeni cemiyete yakışacak bir tarzda terbiye eder. Ve sınıfların ortadan kalkması için mücadelede bulunur. Bu devirde uzak gayeye muvafık bir hürriyet ve müsavat, ancak sermayedarlar sınıfının başkaldırmasına hizmet edeceği için mevzubahis olamaz. Kendi sınıf hükümetleri, işçilerden ve tekmil taraftarlarından askerî bir itaat bekler ve herkese kabiliyetine göre bir iş verir.

İkinci devir ise, sınıflar ortadan tamamıyla kalktıktan sonra başlar ve ancak o zaman cemiyet ve iktisadiyata iştirak usulü hâkim olur. Bu merhaleye vasıl olunca yukarıda zikrettiğimiz itiraz varid olabilir. Sosyalizm nazariyecileri bütün bu amelî mesaili umumî “elektrikleme”nin halledeceği kanaatindedirler. Bugünden bazı memleketlerde, yer yer büyük elektrik merkezleri yapılarak bunların temin ettiği kuvve-i muharrike ile birçok işler görülmektedir.

İnsaniyet bu dereceyi bulunca esasen işçi hâkimiyeti altında terbiye müesseselerinden yetişmiş olan gençler, şimdiki nesillerin küçük burjuva zihniyetinden büsbütün masun kalacaklarından bizim gibi hasis düşüncelere kapılmayacaklar ve herhangi işi, faydalı bir vazife ifa etmek zevkiyle yapacaklardır. Muhtelif ihtisaslara tefrik meselesi de bugün bildiğimiz gibi gelişigüzel olmayacak; terbiye ve talim bürolarındaki heyetler daha küçük yaştan takip ettikleri gençleri zekâ ve kabiliyetlerine göre muhtelif faaliyet safhalarına sevk edeceklerdir. Ve nazariyecilere göre bugünün müfrit ihtisasçılığı, az ücretle çok iş çıkarmak itibarıyla sermayedarlık idaresine muvafık ise de insanların deha ve kabiliyetlerini dumura uğratmakta ve beşeriyetin seviyesini alçaltmaktadır. Bunun için bir şahsın bütün ömrünce aynı işle meşgul olmasını yeni idare hoş göremeyecektir. Ve zaman zaman herkes kendi arzusıyla bir işten diğerine geçebilecektir. Zaten istihsal bir daimî nizam altına girip elektrikleme terakki ettikçe, mecburî iş müddeti kısılacığından herkes gününün büyük bir kısmını sanata ve ulum ve fünuna hasretmekte serbest olacaktır.

Pek ağır ve kirli işler için iki çare varid-i hatır olabilir. Şu muhakkaktır ki, bu işlerle muvazzaf hususî işçi zümreleri olmayacaktır. Ya herkes haftada veya ayda bir gününü bu sahalarda çalışmaya hasredek; veyahut mükellefiyet-i askeriye kabilinden bir teşkilat sayesinde, mesela yirmi yaşına gelen her genç altı ay veya bir sene umumî hizmet müferezelerinde, bu gibi müz'ic ve pis işleri görmeye mecbur tutulacak, bu suretle herkes kısa

bir müddet devam eden zahmet mukabilinde bütün ömrünce gayet müsait şerait altında çalışmak hakkını kazanmış olacaktır.

Bir de mutlak bir müsavatın kabil olup olmadığı meselesi hatıra gelir. Bu hususta iki muhalif görüş mevcuttur. Bir sosyalist idaresinin temin ettiği müsavat sayesinde fertler arasındaki farklar gittikçe zail olacak; nesilden nesle insanlar birbirine daha ziyade benzeyecek; ve birkaç asır nihayetinde kadınları erkekleri tefrik eden bu maddî başlıklar ortadan kalkacak; Havva cinsinden olan insanları Adem cinsinden olanlardan ayırt etmek imkânı olmayacak diyen mütefekkirler olduğu gibi bunun aksini iddia edenler de vardır.

Biz bu ikinci zümredeniz. Ve o kanaatteyiz ki mefkûremiz tahakkuk ettikten asırlarca sonra bile sanat ve ilim dâhileriyle basit bir akıl sahipleri arasında büyük farklar bulunacaktır. Tabii bunlar ruhen yakınlık ve kardeşlik hissedecekler. Fakat cemiyette ifa edecekleri hizmetin mahiyet ve vüsati pek farklı olacaktır.

Ş. H.

İstanbul Tramvay Amelesi Ne Halde?

Evvelce, tramvay kumpanyası ve amele arasında akdedilen mukavelenin amelenin hayatıyla alakadar en mühim ahkâmına lağvolmuş nazarıyla bakılabilir..

Bu maddelere nazaran, tramvay kumpanyası, esas itibarıyla amelenin yevmiye dokuz saat çalışmasını ve fazla çalışılan müddet için de (kilometre) usulünü kabul etmişti..

Fakat, amelenin inkisamından ve tefrikasından cesaret alan kumpanya artık ameleyi hiç yerine koymakta ve koymakta ve istediği gibi hareket etmektedir.. Son günlerde, ameleye karşı yapılan haksızlıklar ve nizamsızlıklar hadd-i azamiyi bulmuştur.. Servislerin tebeddülâtıyla seyr ü sefer cetvellerinde görüldüğü gibi seferler arttırılmış ve yevmî 9 saat mesai yerine 10 saat ikame olunmuştur. Fazla çalışılan müddet için katiyen kilometre ita edilmiyor.. Bu son noktadan tafsilen bahsetmek daha iyi olur:

Hatların tek olan kısmında tramvay seyr ü seferi daima tehhür ettiğiinden amele her gün fazla çalışmaktadır.. Bu tehhür yevmiye 20-30 dakika kadar kabul edilebilir.

Yalnız Topkapı-Sirkeci hattında 40 servis olup yevmiye 29 vatman ve 40 kondüktör çalışmaktadır.. Bunların beheri yevmiye 25 dakika fazla çalışmakla ayda 855 saat fazla çalışmış oluyor... Vatmanlara ait olan 345 saat 20 kuruştan 6900 kuruş, kondüktörlerin ise 510 saat 25 kuruştan 7650 kuruş etmektedir.. Mecmuu ise 14550 gibi bir miktara baliğ olmaktadır ki bu paranın yalnız bir hatta ve mahdut bir kısımda olduğu nazar-ı dikkate alınırsa kumpanyanın her ay ameleden ne kadar azîm bir meblağ gasp ettiği tezahür eder..

Kumpanya amelesi, haklarını ne zaman müdafaa edecekler, paralarını bu tufeylilere daha ne kadar zaman gasp ettirmekte devam edecekler?..

Biz şimdilik yalnız bu kadarından bahsettik.. Sırası geldikçe daha mühim şeylerden de bahsederiz.. Ve amelenin çektiklerini mümkün mertebe teşrih etmeye çalışırız.. Fakat şunu da ilave etmek mecburiyetindeyiz ki bütün bu hallere sebebiyet veren, amelenin dağınıklığı ve şuursuzluğudur.. Amele, hakiki menfaatlerini müdrik bir (sendika - dernek) etrafında toplanmadıkça daima ezilmeye ve patronları tarafından soyulmaya mahkûmdur.. Amele için tek bir içtihat olabilir:

O da, kendilerini soyan patronlara karşı mücadele için kuvvetli bir sınıf şuuru ve ittifakı göstermek ve bunu gaye edinen teşkilatı tanımak ve oraya dâhil olmak..

Eylül 922

İstanbul'da Amele Hayatı Hakkında Tahkikat:

Kâğıthane civarındaki tuğla harmanlarının adedi yirmi ila yirmi beş arasında tehalüf etmekte olup bunlar umumiyetle şahsa aittir.. Mukaddema bu miktar otuzu müteceviz imiş, fakat son seneler inşaatın (betonarme) yapılması bu miktarın tenakusuna sebep olmuştur. Patronlar ekseriyetle Ermeni ve sırasıyla Türk ve Rum'dur. Amele mevcudu beher harmanın vüsatine göre 50-250 arasındadır ki mecmu-ı amele miktarı 2500'e karib bir miktardadır. Sermaye miktarı harman başına on beş ve elli bin lira arasında tehalüf etmektedir, ihtisas işlerini ekseriyetle Rumlar ve Ermeniler, az bir mümareseseye ihtiyaç gösteren işlerle alelade işleri Türkler yapıyor. Yevmiye miktarı 50 ve 200 kuruştur. Mütehassıs işçiler 200 ila 300 kuruş yevmiye alıyor. Hamallar umumiyetle götürü olarak çalışıyorlar, bunlar taşıdıkları tuğlaları bin hesabıyla ve bin tuğla, işine, yerine göre yetmiş, seksen kuruş ücretle naklediyorlar, harmanlarda çocuklar da vardır, bunlar on iki ve on üç yaşından büyük ve bazen o yaşlarda çocuklar olup yevmiyeleri elli kuruştan biraz fazla veya eksik miktardadır. Az bir mümareseseye lüzum gösteren işler için yevmiye miktarı yüz ve iki yüz kuruş arasında değişmektedir. Saât-i mesai takriben on dördttür. Buna amele "tulu'dan guruba kadar" diyor. Hafta tatili patronlarca amelenin bir hakkı olarak tanınmamıştır. Mamafih Pazar günleri tatil yapılmaktadır. Mütehassıs işçiler Rum ve Ermeni olduğu için Pazar günleri Türkler onlara tebaiyetle tatile ve keza Cuma günü çalışmaya mecbur oluyorlar. Amelenin şimdiye kadar intisap ettiği bir teşkilat yoktur. Nispeten münevver olan ve vaziyeti kavrayacak idrakte bulunan Rum ve Ermeniler arasında bile bu ihtiyaç anlaşılammıştır. Amelenin çalıştığı harmanlar her türlü şerait-i sıhhiyeden ârî, güneşin bütün şiddet-i hararetine maruz, muhafazasız mahallerdir. Kışın buralarda iş olmuyor. Hatta yazın yağmurlu günlerini takiben amele tatil-i faaliyet etmek mecburiyetindedir. Yazın çalışan amele kazandığı para ile kışın ya bir iş tutuyor nahifle geçiniyor veyahut hazır yiyip mevsiminde iş başına geliyor, iş zamanı erken ve paydos geç vakit yapıldığından amele iş müddetince harmanlarda yatıyor, yatacakları yeri patron temin ediyor. Amele ekseriyetle cahil ve şuursuzdur. Bunların bir teşkilata intisap etmemelerinin ve etmek istememelerinin esas sebeplerinden biri yevmiyelerinin nispeten dolgun olması ve işlerinin senenin muayyen aylarına inhisar etmesidir.

"Bugün"

Hakiki bir işçi gazetesi mahiyeti ihraz edeceğini ümit ettiğimiz "Bugün"ün ikinci sayısında, kıymetli sütunlarını amele hareketlerinde pek muzır roller oynamış ve bütün işçiler tarafından terk edilmiş olan şahısların fotoğraf ve methiyelerine tahsis etmesi fevkalade taaccübümüzü mucip oldu. Biz bu sütunlarda, amelenin tenvir ve irşadına ait daha kıymetli ve istifadeli yazılar görmek istiyoruz.

Haricî Şuûn:

Bütün Dünyada Patronların Hücumu

[on altı satır boşluk]

Resmî istatistiklere nazaran 1921 senesi ve 1922 senesinin ilk üç ayı zarfından Fransa proletaryası 151 tecavüzî grev, (yani patronlardan yevmiyelere zam yaptırmak için) ve aynı müddet esnasında, 317 tedafûî grev (yani yevmiyelerin tenziline karşı) yapmıştır.

45,000 amele tecavüzî grevlere, 419,000 amele tedafûî grevlere iştirak etmiştir.

1917-18-19 seneleri zarfında Fransa sanayii az çok bir faaliyet safhası geçirmiştir ve aynı zamanda proletarya azamî faaliyettedir.. Tecavüzî grevlerin çokluğu, amele metalibinin tezayüdü, sendikaların inkişafı ve elde edilen neticeler buna delildir. Fakat sonra, durgunluk, daha sonra büsbütün atalet ve inhitat hâsıl oldu: Bu müddet zarfında, harekete teşebbüs eden amele sınıfı değildir, patronlardır. İşçilere vermeye mecbur olduklarını geri almak onlar için bir hayat ve memmat meselesidir. İşte bunun için patronlar hücum etmekte ve amelenin müttehit ve mütesanit bir surette hareket etmediği yerlerde muvaffak olmaktadır.

Patronlar, yevmiyelerin tenzilini meşru göstermek için, havaic-i zaruriyenin gittikçe ucuzladığını iddia ediyorlar.

Hâlbuki bu iddia gayet yanlıştır. 1920-1922 yevmiyelerini ve aynı zamanda bu zamanlardaki hayat pahalılığını mukayese ederek bundan bir netice çıkaracak olursak, patronların haksızlığı zâhir olur.

İngiltere’de yapılan istatistiklere göre:

1920-1921 İngiltere işçileri, haftada 300 milyon franklık yevmiye kaybetmişlerdir, yani senede 15 milyar.. Bu yekûnda maden amelesinin hissesi 6 milyar, mihanikî inşaat amelesinin iki buçuk, sanayi-i nesciye amelesinin bir buçuk milyardır.. Son sene zarfında ücretlerde vasatî yüzde yirmi nispetinde tenzilat yapıldığı düşünülürse bu rakamların büyüklüğü insanı hayrette bırakmaz..

[*kırk dokuz satır boşluk*]

S. C.

Cihan İnhilal-i İktisadîsi Alaiminden: Beynelmîlel Kömür Buhranı

Emperyalist harbinin cihan-şümül buhranını sermayedar usul-ı iktisadîsi izale edebildi mi? Bu sualin ehemmiyeti aşikârdır. Gerçi cihan kömür istihsal şeraiti iktisadî buhranın ancak bir cüzünü irae eder. Fakat birinci derecede bir ehemmiyeti haiz olan bu şube-i iktisadiye, sermayedarlık dünyasının; buhranı bertaraf etmekten çok uzak olduğunu ispat etmesi itibarıyla yakından tetkike şayandır.

Harp esnasında, bilhassa Amerika’da, maden kömürü istihsalinde müthiş bir tezayüt müşahede edildi. Lakin 1919’da tenakus başlıyor. Bu tarihte Amerika’da maden kömürü istihsali 502,534,410 tona baliğ olduğu halde 1920’de 386,000,000 tona iniyor ve 1921’de de tekrar 448,600,000’e çıkıyor. Mamafih bu tereffuya rağmen yine 1919’dakinden 63,934,000 ton eksik istihsal ediliyor.

Maden kömürüne malik diğer memleketlerde 1919’dan 1920’ye istihsalde bir tezayüt müşahede ediliyorsa da 1921’de her yerde istihsal tenakus ediyor. Bundan yalnız Almanya’yı istisna etmek icap eder. Âtideki erkam bunu nazara çarpacak bir tarzda gösterir.

1919

1920

1921

	Ton	Ton	Ton
Belçika	18,324,950	22,338,770	21,807,160
Kanada	12,411,328	15,088,175	13,300,000
Fransa	22,341,000	25,300,000	20,000,000
Büyük Britanya	233,467,478	233,216,071	166,992,000
Almanya antrasit kok	116,500,000	140,757,433	145,400,000
	93,800,000	111,834,000	120,000,000

En büyük tenezzül Büyük Britanya'da oluyor ki, 1921'deki kömür madeni amelelerinin büyük grevi bunu izah eder. Bu sebepten olan istihsal fikdanını bir ihtisas mecmuasının tahminine göre 52,000,000 ton olarak kabul edersek, yine İngiliz istihsalatı 1920 senesindekinin dñnunda kalıyor. Mesela 1913'te 185,000,000 tona baliğ olan harpten evvelki istihsali mevzubahis etmiyoruz.

Tenakus Belçika ve Fransa için bilhassa manidardır. Bu memleketlerde madenler harp esnasında kısmen tahrip edilmişti. Buna binaen 1919'dan 1920'ye istihsalin tezayüdü pek tabiidir. Lakin kuyuların tedricî bir tarzda tamir edilmesiyle devamlı bir tezayüde intizar edilebilirdi. Hâlbuki böyle olmadı. Bilakis 1921'de kömür istihsali Fransa'da 1919'dan daha aşağı iniyor, Belçika'da da 1920'deki dereceyi bulamıyor. Fransa'da bu tenezzül % 20'ye çıkıyor.

Almanya'da hal büsbütün başkadır. Harp esnasında maden tesisatı tamamıyla ihmal edilmişti. 1919 istatistiklerinin büyük bir tenakus iş'ar etmeleri pek tabii idi. Fakat 1920 senesinden bi'l-itibar istihsalin arttığını görüyoruz. Bu tezayüt 24,257,430 ton derecesindedir. 1921 senesinde bunu 4,942,557 ton yeni bir tezayüt takip ediyor. 1920 senesinin müthiş tezayüdü, kısmen munzam iş günlerinin neticesidir. Fakat bu fazla çalıştırma 1921'de ilga edildiği halde madenlerin iradı azalmıyor, bilakis çoğalıyor.

Mamafih bunu Almanya'nın iktisaden belini doğrultmasına atfetmemelidir. Filhakika Almanya'nın kömür madeni sanayii, kömür madeni amelesinin dñn gündelikleri ve Mark'ın müthiş sukutu sayesinde inkişaf edebiliyor; ve kapitalistlerin azım miktarlarda kömür ihraç etmesine imkân veriyor. Diğer taraftan, Spa itilafının icrası, Almanya'da kömür istihsalini kamçıladi; ve aksi tesir olarak Fransa ve Belçika istihsalini zayıflattı.

Fakat cihan-şümül vaziyet-i iktisadiyeye nüfuz edebilmek için bütün dünya maden kömürü istihsalini nazar-ı dikkate almak iktiza eder. Bunda ise rakamlar pek mahsûs bir tenakus irae etmektedir.

Müttehide-i Amerika Tabakat Bürosu'nun kuyuduna göre 1919'da bütün dünya kömür istihsali 1160,5 milyon ton ve 1920'de 1,305 milyon ton olmasına mukabil, 1921'de 1100 milyona düşmektedir. Bir sene evveline nazaran 1921'de 205 milyon tonu eksik kaydediyoruz demektir. Dünya kömür istihsalinin büyük tenakusu ve parası düşük memleketlerde tezayüdüne mukabil, yüksek bir kıymet muhafaza eden memleketlerde tenakus, cihan kapitalist sisteminin inhilalini gösteren kanaat-bahş delillerdir itikadındayız.

1922 senesi için bir tahavvüle intizar edilebilir mi? Her şey bilakis bize buhranın devam edeceğini tahmin ettirmektedir.

Bu sene bidayeti İngiltere'de işsiz maden amelesinin adedi arttı. Fransa'nın şimalinde işi haftanın yalnız bazı günlerine hasretmek mevzubahistir. Elyevm Fransa tarafından idare olunan Saar havzasında amele bazı günler çalışmamaya ve gündeliklerin tenkisine muvafakat etmediği takdirde 28,000 işçi açığa çıkarılacaktır. Belçika'da kömür kralları gündelikleri tenkis edeceklerini haber veriyorlar. Ve bazı mahallerde işi tatil etmek tehdidinde bulunuyorlar. Bütün bu vakıalar Avrupa'da kömür istihsalinin yeni bir tahdide maruz kalacağını göstermektedir. Ve Amerika'da bir Nisan'dan beri devam eden maden kömürü grevi, Amerika istihsalinin tezyidi ihtimallerini ortadan kaldırmaktadır. Almanya'ya gelince maden kömürü istihsalinin tezayüdü 1922 senesinin ilk altı ayı zarfında devam etti. Amele başına olan istihsal harpten evvelki miktarları buluyor; Alman sermayedarları nasıl olursa olsun bundan da ziyade kömür çıkartmaya gayret ediyorlar. Mark'ın sukutu sayesinde amelenin hakiki gündeliklerini harpten evvelkisinin bir sülüsüne kadar indirebildiler. Elyevm ellerindeki bütün tazyik vasıtalarını istimal ile ameleye nizam haricinde iş saatleri ve iş günleri kabul ettirmeye gayret ediyorlar. İhraç edilen Alman kömürünün pek dün olan istihsal fiyatı Fransız, Belçikalı ve Hollandalı maden sahiplerine, kendi memleketlerinin maden işçilerine karşı muvaffakiyetle gündelik tenkisi ve saatlerin tezyidi mücadelesini yapmak imkânını temin ediyor. Bununla da sabit oluyor ki Spa itilafı mucibince Almanya'nın itilaf devletlerine teslim ettiği kömür, sadece bu memleketlerde maden işçilerinin daha fazla soyulmasına hizmet ediyor.

Hülasa buhranın önüne, proletarya istismarını teşdid etmek suretiyle geçmek için sermayedarlığın sarf ettiği gayretler, hiçbir yerde maden kömürü istihsalinde olduğu kadar aşikâr bir tarzda görülemez. Ağustos içinde Frankfurt sur Main'da inikad edecek beynelmilel madenciler kongresi bu vaziyet karşısında aynı zamanda madencilerin ve beynelmilel proletaryanın menafini müdafaa edecek vesaiti taharri ve tespit etmelidir.

Biz Kimiz?

-Almanca'dan-

Biz, kol kola; kırmızı bayrakların altında
Gideriz.. Bir sırada.. Hürriyet kanadında...
Biz şarkılarımızla kansıza kan verimiz,
Harbin tesiri gibi, kalplere can verimiz.
İsteriz coşkunları cephemize gelsinler;
Bizimle, kale gibi, göklere yükselsinler.
Ziya saçıyor arza, kızıl bayraklarımız..
Birimiz ölse bile; yine eksilmeyiz biz.
Bir asker gibi mertiz; bir ordu gibi biriz;
Kavgalara hazırız, coşkunuz; eriz.
Uzaktır; senelerce gidilen şen yolumuz;
Çiçeklerle doludur, hep, sağımız, solumuz.
Yüzlerce, milyonlarca kızlar.. Kızıl erkekler;
Bizimle gelmek için...Yollarda bizi bekler..
Her ölen, matemiyile, öldüğü yerde kalır...
Biz ağlamayız, bize, gözyaşları ardır.
Biz kol kola; kırmızı bayrakların altında
Gideriz.. Bir sırada..Hürriyet kanadında...
Hürriyeti, ışığı, güneşi severiz biz..
Ve daima.. Daima... Nurlara yükseliriz.

Nisan: 1922

Macit Burhanettin

Evkaf Matbaası Müdür-i Mesul: Sadrettin Celal